

Frank Nervik
Henrik Mathiesensvei 28
7015 Trondheim

Oslo, 24.04.2015

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep.
0030 OSLO
postmottak@lmd.dep.no

Høringssvar - NOU 2014: 15 Norsk pelsdyrhold - bærekraftig utvikling eller styrt avvikling?

Høsten 2014 fikk Pelsdyrutvalget tilbud om å få se filmmateriale undertegnede hadde filmet med skjult kamera over en toårsperiode i den norske pelsdyrnæringen. Filmopptakene ville gitt et utilsørt innblikk i produksjon og regelverksetterlevelse på norske pelsdyrfarmer. Utvalget takket nei til tilbudet, og ekskluderte dermed et unikt og omfattende dokumentasjonsmateriale fra utredningsgrunnlaget for NOU 2014: 15. Filmdokumentasjonen utvalget ble tilbudt å se kunne bidratt til å balansere den åpenbare slagsiden i faktagrunnlaget utvalget har benyttet for tema som omhandler pelsdyrenes velferd. På dette området har utvalget latt pelsdyrnæringen og næringsfinansiert forskning få utgjøre kjernen av kildegrunnlaget. Jeg viser til møte 27.01.2015, der undertegnede viste frem relevante utdrag fra filmmaterialet til representanter fra landbruks- og matdepartementet.¹ Jeg ber om at dokumentasjonen som ble fremlagt den gang vil bli vurdert sammen med dette innspillet i høringsprosessen for NOU 2014: 15.

Merknad vedr. hold av krysningsrev.

NOU 2014: 15 problematiserer ikke oppdrett av krysningsrev, selv om de er blitt gjort oppmerksomme på at det er lynne- og håndteringsproblemer forbundet med hybridarten.² I filmmaterialet som ble vist til LMD fremkom det at krysningsreven er langt mer aggressiv enn annen rev, og at oppdrettere betegner denne reven som umulig å håndtere for hånd fordi den er aggressiv og farlig ovenfor mennesker. Selv små valper må i følge oppdretterne håndteres med tang. Det er svært betenkelig at man i Norge holder en reveart som ikke lar seg håndtere på lovlig måte (jfr. pelsdyrforskriftens § 19 og 32). Når man i tillegg vet at krysningsreven bare utgjør 6% av den norske reveskinnproduksjonen,³ og enkelt lar seg skifte ut med annen type rev (krysningsrev er steril og brukes ikke i avl), ligger også de praktiske forholdene til rette for å innføre et forbud mot revearten.

Merknad vedr. blårevens størrelsesutvikling.

Pelsdyrutvalget presenterer en sterk kritikk av norsk blårevproduksjon. Blåreven har eksplodert i størrelse siden 90-tallet, og i filmmaterialet LMD ble fremvist kom det frem at norske oppdrettere i dag har blårev helt oppe i 30 kg. Pelsdyrutvalget oppgir at en fjellrev i vill tilstand veier mellom 3 og 5 kg. Av filmmaterialet fremkom det også at enkelte oppdrettere betegner blårevproduksjonen som dyre-etisk uforvarselig, og flere tror det bare er et tidsspørsmål før myndighetene setter en stopper for blårevavl i Norge. Ingen ting tyder på at næringen selv ønsker å gjøre noe for å bremse størrelsesutviklingen, og i NPAs offisielle avlsplan er ett av avlsmålene «flere skinn i de største kategoriene».⁴ Heller ikke Mattilsynet har frem til nå hatt fokus på problemområdet. Som NOU 2014: 15 stadfester, favoriserer markedet store skinn, men Pelsdyrutvalget synes å tro at det eksisterer et størrelsestak for blårevskinn ved auksjonshusene. Dette er feil. En ny størrelseskategori blir introdusert når en viss andel av skinnene tilfredstiller kriteriene for denne kategorien (størrelse 70). Til tross for alle disse faktorene som tilser at blåreven bare vil bli større i årene som kommer, foreslår Pelsdyrutvalget ingen endringstiltak som tar tak i problemet.

1 Tilstede på møtet: Kristina Landsverk, Odd Anders Nilsen og Ragna Følling Elgjo. Undertegnede fikk opplyst at disse møtedeltagerne fra LMD også ville være involvert i høringsevalueringen for NOU 2014: 15.

2 Innspill til pelsdyrutvalget fra Dyrebeskyttelsen Norge og Nettverk for dyrs frihet
<https://www.regjeringen.no/contentassets/16492b04f8224c41b08a025191deable/dyrebeskyttelsen-pelsdyrutvalget.pdf>

3 Mattilsynet 2015. Saks./dok. nr: 2014/286897-006

4 Norges Pelsdyrslag, 2012. 20 spørsmål og svar om pelsdyrnæringen i Norge. Dokument sendt til pelsdyrutvalget våren 2014: saks/ dok.nr: 2013/138015.

Merknad vedr. gruppehold av avvent mink.

Pelsdyrutvalget konstaterer at det er vesentlige dyrevelferdsutfordringer forbundet med gruppehold av mink. Utvalgets kritikk av oppstallingsformen resonnerer med uttalelsene til flere minkoppdrettere jeg har snakket med, som bekrefter at velferden blir betraktelig redusert med gruppehold sammenlignet med tradisjonell par-oppstalling. Som fremkom av filmmaterialet som ble fremvist til LMD, forventer også enkelte oppdrettere et forbud mot gruppehold. Et slikt forbud er allerede forskriftsfestet i Sverige,⁵ og i Danmark ble samme type forbud anbefalt av en offentlig nedsatt arbeidsgruppe i 2014.⁶ Pelsdyrutvalget omtaler ikke utviklingen i våre skandinaviske naboland, og foreslår heller ingen forbedringstiltak som tar tak i problemet. Den omtalte danske arbeidsgruppen slo fast at avls- og management-tiltak ikke kan løse problemene forbundet med gruppehold av mink, og det ble konkludert «at dyrevelfærdene alene kun kan påvirkes ved at indføre et total forbud mod gruppeindhusning, dvs. forbud mod at holde mere end 2 fravænnede mink pr. bur» (s.8).

Merknad vedr. regelverksetterlevelse i pelsdyrnæringen.

Et flertall på fem medlemmer i pelsdyrutvalget anbefaler bærekraftig utvikling av næringen. «Dette flertallet mener at dagens velferdsutfordringer er overkommelige og at velferden for pelsdyr vil være ivarettatt dersom regelverket etterleves» (s.112). Anbefalingen forutsetter med andre ord god regelverksetterlevelse i pelsdyrnæringen. Regelverksetterlevelsen i næringen er imidlertid under enhver kritikk. Filmmaterialet jeg sitter på dokumenterer omfattende rutinemessige regelverksbrudd i pelsdyrnæringen, og mange av disse regelverksbruddene har siden blitt bekreftet av Pelsdyrutvalget og av NPA.

Pelsdyrutvalget stadfester at pelsdyrnæringen rutinemessig bryter flere sentrale forskriftskrav. Jeg har sammenstilt sitater fra NOU 2014:15 og koblet dem opp mot de relevante regelverkskravene i vedlegg 1. Kort summert omhandler regelverksbruddene ulovlig avl på store sykelige dyr (1), ulovlig føring som resulterer i overvekt/fedme (2), lovpålagte lynnetester brukes ikke ved utvalg av avlsdyr (3), lovpålagte tiltak som skal sikre at dyrene blir tilstrekkelig tillitsfulle iverksettes ikke eller i liten grad (4), sølvrevvalper sikres ikke lovpålagt sosial kontakt med andre dyr (5), aktivitetsobjekter skiftes ikke tilstrekkelig ofte for å sikre mulighet for variert aktivitet (6), og pelsdyrføret er ikke tilstrekkelig tilpasset kravet om at det skal tas hensyn til dyrenes artsspesifikke etatferd (7). Pelsdyrutvalget beskriver videre at det er «varierende etterlevelse» av kravet om inneslutning/rønningssikring av farmene (s.100), uten at det konkretiseres i hvilken grad dette er representativt.

I etterkant av NRKs visning av dokumentarfilmen Pels, innkalte Mattilsynet NPA til møte og krevde svar på en rekke spørsmål.⁷ I NPAs skriftlige svar⁸ og i Mattilsynets oppsummering⁹ av møtet fremkommer det at næringen bekrefter at enda flere regelverksbrudd forekommer rutinemessig i norsk pelsdyroppdrett. NPA uttaler bl.a. at «nakketenger brukes rutinemessig for fiksering av dyr under brunstkontroll, inseminering og avliving» (8). I NOU 2014: 15 heter det at «rev håndteres i hovedsak ved brunstkontroll, inseminering og avliving» (s.83), dvs. nettopp de situasjonene der nakketang vedgås å bli brukt rutinemessig. NPA innrømmer videre at avlsdyr av blårev føres restriktivt fra sensommeren med det samme energikonsentrerte type fôr som også går til dyrene som skal slaktes (9). NPA innrømmer også at de lovpålagte daglige tilsynene med dyrene foregår i forbindelse med føring (10). I Mattilsynets tilsynsveileder¹⁰ fremgår det at minst ett av de to daglige tilsynene skal foregå utenom føring. I sum sitter vi dermed igjen med 10 forskriftskrav som Pelsdyrutvalget og NPA beskriver brytes med regelmessighet i næringen.

Med ett unntak (7), dokumenteres alle regelverksbrudd som er beskrevet ovenfor også i mitt eget filmmateriale. Dette filmmaterialet dokumenterer også en rekke andre regelverksbrudd, noe som fremkom av dokumentarfilmen Pels og min visningen av filmmateriale i møtet med LMD. Blant regelverksbruddene som fremkom i filmen var: dyr løftes etter hale/uten understøtte av kropp, kvelning under inseminering, og

5 Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2012:14) om uppfödning och hållande av pälsdjur, §13.

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.425b011913efa70e20e30e6/1370867580505/2013-016.pdf>

6 Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2014. Faglige, økonomiske og juridiske forhold i relation til gruppeindhusning af mink. Sagsnr.: 2014-15-161-00003

7 Mattilsynet 2014. Saks./dok. nr: 2014/286897-001

8 Mattilsynet 2015. Saks./dok. nr: 2014/286897-002

9 Mattilsynet 2015. Saks./dok. nr: 2014/286897-004

10 Mattilsynets tilsynsveileder for rev: saksnr: 2014/156574.

Mattilsynets tilsynsveileder for mink: saksnr: 2014/156574

ulovlig avliving av mink (dyr legges i avlivingskasse før foregående dyr er bevisstløse). I tillegg fremkom det uttalelser fra oppdrettere som beskriver rutinemessige regelverksbrudd knyttet til fôrings- og tilsynsrutiner, samt journalføring og dokumentasjon. I mitt møte med LMD, fremkom det videre av filmdokumentasjonen at et ytterligere antall lovbrudd foregår med regelmessighet i næringen, bl.a.: brudd på lovpålagte smittevernkrav, avl på dyr med arvelige defekter (sålegjengere), alvorlige brudd på gjødselvarerforskriften (gjødsele blir liggende i opptil 20 år på bakken uten å bli fjernet) og uttalelser om at rev aldri blir løftet eller båret med understøttelse av kroppen.

Store deler av tilsynet Mattilsynet fører med pelsdyrnæringen er tillitsbasert. I etatens veiledere for tilsyn i pelsdyrhold, fremkommer det at Mattilsynet som regel har lite annet å forholde seg til enn intervju og dokumentasjon når det gjelder krav som omhandler oppdretternes rutiner og praksis. De aller fleste av regelverksbruddene jeg har beskrevet ovenfor, har frem til nå ikke blitt fanget opp av Mattilsynet. Som en tidligere undersøkelse har vist,¹¹ er Mattilsynets avviksreaksjoner i overveiende grad relatert til konkrete og direkte observerbare forhold som bur, aktivitetsobjekt, inngjerding, dokumentasjon, og skadde og syke dyr. Til tross for svært tett oppfølging av næringen registrerer Mattilsynet likevel «avvik i ganske mange av besetningene» (NOU 2014: 15, s.81). Regelverksetterlevelsen, som pelsdyrutvalget mener er en forutsetning for anbefalelsen om en *bærekraftig utvikling*, er i sum langt fra tilfredsstillende.

Merknad vedr. pelsdyrnæringens sertifiseringsordning.

I lys av de mange regelverksbruddene, er det interessant å merke seg at pelsdyrnæringen har omtalt sertifiseringsordningen FarmSert som en dokumentasjonsordning som «sikrer at forskrifter følges».¹² Dokumentarfilmen Pels, og det øvrige filmmaterialet jeg sitter på, inneholder viktige avsløringer av hvordan sertifiseringsordningen fungerer i praksis, blant annet at dokumentasjon fabrikkres og at nedskrevne skriftlige rutiner ikke etterleves i praksis. Filmmaterialet viste også hvor korte og overfladiske de obligatoriske veterinærbesøkene (en del av FarmSert) kan være, og det fremkom uttalelser om at enkelte oppdrettere får veterinærattester utskrevet uten at en veterinær har vært tilstede i farmen.

Mitt inntrykk av næringens sertifiseringsordning støttes langt på vei av Pelsdyrutvalget som implisitt undergraver flere av de mest sentrale aspektene ved ordningen. De trekker frem denne egenkontrollen som en faktor som bidrar til å svekke næringens legitimitet (s.96). De påpeker at ordningen ikke dokumenterer dyrevelferd, men «kun beskriver hva som skal gjøres og hvordan» (s.98). De siterer også Mattilsynets uttalelse om at næringen har «et forbedringspotensiale med hensyn til dokumentasjon og journalføring» (s.81), noe som er en klar indikasjon på at sertifiseringsordningen ikke fungerer som den skal. NPA har ovenfor Pelsdyrutvalget forsøkt å bruke informasjon og statistikk fra veterinærattestene som grunnlag for å si noe om forekomst av skader og lidelser, dødelighet, og dyrevelferd generelt i næringen.¹³ Utvalget har gjennomskuet påliteligheten av denne informasjonen, og slått fast at det ikke finnes «målinger eller tall som sier noe om hvordan dyrene har det på pelsdyrfarmene» (s.98).

Tatt i betraktning det vi vet om sertifiseringsordningen, blir det nærmest selvmotsigende når utvalget anbefaler næringen å bruke sertifiseringsordningen som et konkurransefortrinn, og trekker frem ordningen som en faktor som kan bidra til å bedre næringens legitimitet.

Merknad vedr. pelsdyrnæringens gjødselshåndtering.

I Norge stilles det et generelt krav til tett gjødsellagring for produksjonsdyrhold.¹⁴ Pelsdyrnæringen har jfr. §20 i gjødselvarerforskriften et unntak fra denne generelle bestemmelsen, og på pelsdyrfarmer kan dermed gjødsla lovlig bli liggende på bakken under burene i inntil ett år. Som det ble dokumentert i møtet med LMD 27.01.2015, er særdeles alvorlige brudd på gjødselvarerforskriften svært utbredt i pelsdyrnæringen. Ulovlig gjødselshåndtering ble omtalt som et systemisk problem i regionen til Midt-Norsk Fôr (fra Nordland til Sognefjorden), og en stor oppdretter på fellesområdet på Oppdal (der ca. 1/5 av norsk oppdrettsrev holdes) fortalte at halvparten av oppdretterne der ikke hadde fjernet gjødsele på 20 år.

11 Dyrebeskyttelsen Norge og Nettverk for dyrs frihet (2012). Mattilsynets kontroll med pelsdyrnæringen.

12 Se foreksempel: <http://www.norpels.no/pelsdyrnaeringen-norge/>

13 Se bl.a.: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/div/20-spoersmaal-og-svar-om-pelsdyrnaeringen-i-norge.pdf>

14 Gjødselvarerforskriften § 19: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-07-04-951#shareModal>

Som vil bli utdypet i høringsvarets vedlegg 2, forårsaker selv lovlig gjødselhåndtering i pelsdyrnæringen vesentlige miljøbelastninger. Med både landbruks- og matdepartementet og klima- og miljødepartementet som oppdragsgiver, burde man forvente at Pelsdyrutvalget ville ta tak i denne problematikken og foreslå nødvendige innskjerper i kravene til næringens gjødselhåndtering. NOU 2014: 15 omtaler imidlertid ikke temaet, til tross for at de er blitt informert om sentrale aspekter ved problemstillingen.¹⁵ I utvalgets omtalelse av internasjonalt regelverk, fremkommer det heller ikke at både Danmark og Sverige har krav til tett gjødsellagring av pelsdyrgjødsel¹⁶ (oppsamlingsrenner og -kumme) og vesentlig strengere arealkrav til gjødselspredning (se vedlegg).

Konklusjon og anbefaling.

Undertegnede mener at dagens driftsform med små nettingbur er uforenelig med forsvarlig dyrevelferd, og støtter mindretallet i Pelsdyrutvalget som anbefaler styrt avvikling av pelsdyrnæringen i Norge. Dersom næringen ikke blir avviklet vil det være viktig at følgende absolutte minimumskrav implementeres i det offentlige regelverket som regulerer norsk pelsdyrhold:

- Forbud mot gruppehold av avvent mink.
- Forbud mot hold av krysningsrev.
- Det må innføres regelverkskrav som eksplisitt forbyr hold av sterkt overvektig blårev. Hvis tiltaket ikke gir ønskede resultater bør hold av blårev forbys.
- Krav til tette gjødseloppsamlingssystemer, og innskjerpede krav til spredeareal for pelsdyrgjødsel.

Med vennlig hilsen

Frank Nervik

15 Innspill til pelsdyrutvalget fra Dyrebeskyttelsen Norge og Nettverk for dyrs frihet <https://www.regjeringen.no/contentassets/16492b04f8224c41b08a025191deab1e/dyrebeskyttelsen-pelsdyrutvalget.pdf>

16 Jfr. (i Danmark): Bekendtgørelse om pelsdyrfarme m.v. (BEK nr 1428 af 13/12/2006), § 4, 2. punkt <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=163763#Kap11> , og (i Sverige): Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, § 6. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980915.htm> , se også: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/palsdjur/godselfranpalsdjur.4.5aec661121e2613852800010832.html>

Vedlegg 1:

Beskrevne regelverksbrudd i NOU 2014: 15

1. *Pelsdyrforskriftens § 6. Avl. Avlsdyr skal være testet for tillitsfullhet overfor mennesker før de benyttes i avl. Testingen skal gi pålitelige og dokumenterbare resultater.* Fra NOU: "Det er utviklet metodikk for registrering av tillitsfullhet overfor mennesker hos pelsdyr. Det er pinnemetoden, mest brukt på mink, og førmetoden, mest brukt på rev. Dette er metoder som riktig brukt kan gi et godt bilde av situasjonen i en pelsdyrfarm. Men i Norge har disse metodene hatt liten betydning i det praktiske arbeidet med tillitsfullhet i utvalget av avlsdyr. (s.97) [...] NPA opplyser at avlsarbeidet som gjøres, utføres i hovedsak i hver enkelt besetning. Avlsdyrene testes ikke per i dag, slik det er krav om. (s.97).
2. *§ 7. Tillitsfulle dyr. Dyreholder skal iverksette tiltak for at dyrene fra tidlig alder skal bli tillitsfulle og tamme nok til å kunne håndteres og stelles på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.* Fra NOU: "Utvalget har erfart at tidlig sosialisering hos rev i hovedsak består i å snu valpekassen ved tre ukers alder slik at valpene vil se røkterne, dernest ved flytting av valpene når de skal avvennes. Direkte positiv håndtering som et tiltak for at dyrene fra tidlig alder skal bli tillitsfulle og tamme nok til å håndteres og stelles på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, blir derfor ikke gjort eller gjort i svært liten grad. NPA opplyser at det per mink beregnes 2 timers arbeid per år og for revetiske beregnes det 7 timer arbeid per år. Dette vil i praksis si at det blir svært lite tid per dyr." (s.83)
3. *§ 17. Fôr og vann. Overvekt som har negativ innvirkning på dyrets bevegelsesevne og helse, skal forebygges.* Fra NOU: "Utvalget ser også med bekymring på næringens ønske om store skinn fra store dyr. Det er viktig å etterleve regelverket også på dette punkt, både hva gjelder avl for funksjonsfriske dyr og forebygging av overvekt, spesielt hos blårev. (s.84) [...] Til tross for et tilstrekkelig regelverk, ser utvalget med bekymring på problemet med store og overvektige blårev med de dyrevelferdsmessige følger det har." (s.85)
4. *§6 Avl. Ved avl av pelsdyr skal formålet være robuste og friske dyr med god fysisk og mental funksjon.* Fra NOU: samme sitat som er beskrevet under punkt 3.
5. *§ 21. Sosial kontakt med andre dyr. Alle dyr skal gis adgang til ønsket sosial kontakt med andre dyr i anlegget. Valper skal oppstalles to eller flere sammen fra avvenning og fram til pelsing.* Fra NOU: «På bakgrunn av avlsbestemmelsene og krav til økt minsteareal også for enkeltvis oppstallede revevalper, forventes at kravet om bruk av de fleksible systemene vil etterleves, også når det gjelder sølvrevvalper. Tradisjonelt har disse vært satt alene på minstearealet fra oppsplitting av kullet og fram til pelsing. Dersom det ikke skjer en avlsframgang med hensyn til hvor godt sølvrevvalpene går overens, vil også en andel av disse måtte oppstalles enkeltvis på minstearealet med begrenset bevegelsesfrihet og sosial kontakt» (s.82). (for valper over 4 mndr. trådte kravet i kraft 1.1.2015.)
6. *§11. Krav til oppholdsenehet. Aktivitetsobjektene må skiftes tilstrekkelig ofte for å sikre mulighet for variert aktivitet.* Fra NOU: «Utvalget vil også særlig peke på etterlevelse av kravene til beriking av revens og minkens nærmiljø. Utvalget er kjent med at det er et stort forbedringsbehov med hensyn til bruk av innretninger og objekter for økt utforskning og aktivitet for både rev og mink» (s.83-84).
7. *§ 17. Fôr og vann. Det skal tas hensyn til pelsdyrenes artstypiske eteatferd.* Fra NOU: «Videre bør etterlevelse av kravet om det skal tas hensyn til pelsdyrenes artstypiske eteatferd, vies større oppmerksomhet gjennom forskning og utvikling av fôr som gir mer arbeid for dyrene» (s.84).

Vedlegg 2:

Miljøproblemer forbundet med pelsdyrgjødsel

I Norge finnes det ingen oppdaterte tall på næringsstoffinnhold i pelsdyrgjødsel. Det finnes heller ingen tall på næringsstofftap ved ulike former for gjødsel-lagring. Forskere ved UMN (nå NMBU) oppdaterte næringsinnholdet i husdyrgjødsel for en rekke husdyrhold i 2012, men ikke for pelsdyr.¹⁷ Normtallene for pelsdyr i gjødselvereforskriften har aldri blitt oppdatert. I fravær av tilfredstillende norske tall, er det naturlig å se til våre Nordiske naboland. Her skiller danskene seg ut med særdeles grundige og årlig oppdaterte gjødselsnormtall.¹⁸ Norsk minkproduksjon er i dag basert på danske produksjonsmetoder og danske avlsdyr.¹⁹ For rev er tallene noe mer usikre. Ettersom reveoppdrett er under avvikling i Danmark, er normtallene for rev ikke blitt oppdatert siden 2008. Disse tallene utgjør sannsynligvis likevel det beste offentlig tilgjengelige referansegrunnlaget som eksisterer for rev i dag.

1. Bakkellagring av pelsdyrgjødsel medfører enorme tap av næringsstoffer.

Ved årlig fjerning av pelsdyrgjødsel på bakken (grusbunn), vil 42 % av fosforet (P) og 79 % av nitrogenet (N) gå tapt til omgivelsene i form av drenering i grunn, utvasking, partikkelavrenning og gassfordamping.²⁰ Tallene gjelder både mink og rev, og er basert på danske normtall fra 2008. Danmark har innført krav til oppsamling og lagring av pelsdyrgjødsel i tette oppbevaringsanlegg,²¹ og oppdaterer derfor ikke lenger tall på næringstap ved bakkellagring. I Norge kan pelsdyrgjødsel fortsatt lagres lovlig på bakken under burrekkene i inntil ett år av gangen.²² Med unntak av en del farmer i Rogaland, medfører pelsdyrhold i tradisjonelle rekke-skur i all hovedsak bakkellagring av gjødsel, mens minkoppdrett i haller har gjødselsrenner og -kumme. I praksis betyr dette at tilnærmet all reveoppdrett, og en betydelig andel av minkoppdrett (anslagsvis 1/3) i Norge innebærer bakkellagring av gjødsel. De høye tapsandelene av næringsstoffer ved bakkellagring, må ses i sammenheng med at pelsdyrgjødsel i utgangspunktet har høye næringsstoffverdier.²³

2. Overgjødning som følge av altfor lave normverdier for fosfor.

I Norge er arealkravet for gjødselspredning basert på gjødsels fosforinnhold. De offisielle normtallene for pelsdyrgjødsel er imidlertid basert på gjødselanalyser fra 80-tallet. Oppdaterte danske²⁴ og svenske²⁵ normtall viser fosforverdier for mink som ligger over 3 ganger høyere enn tallene som gjelder i Norge (henholdsvis 1,08 og 1,1 kg P/tispe mot 0,35 kg P/tispe i Norge).²⁶ Ettersom minkproduksjonen er svært lik i hele Skandinavia, medfører dette med høy sannsynlighet at minkgjødsel i Norge spres med 3 ganger for sterk konsentrasjon i forhold til den eksisterende maksimumsgrensen for fosforspredning (3,5 kg fosfor pr.

17 Karlengen, I.J., Svihus, B., Kjos, N.P., og Harstad, O.M., 2012. Husdyrgjødsel; oppdatering av mengder gjødsel og utskillelse av nitrogen, fosfor og kalium. Sluttrapport. Universitetet for miljø og biovitenskap:

https://www.slf.dep.no/no/dokumenter/publikasjoner/_attachment/20530?_ts=13badce2310&download=true . Se også: Bioforsk, 2011. Mengd utskilt husdyrgjødsel – vurdering av normtal. Bioforsk Report Vol. 6 Nr. 74 2011. I begge rapporter vises det til undersøkelser fra slutten av 80-tallet (Sundstøl & Mroz (1988) og Hvidsten & Sundstøl (1989)) som begge viser langt høyere fosfor-verdier enn det normtallene i gjødselvereforskriften tilsier.

18 Det danske norm-systemet for husdyrgjødsel: http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/danish_normative_system.pdf
Normtallrapporter: <http://anis.au.dk/forskning/seksjoner/husdyrernaering-og-miljoe/normtal/>

19 Norges Pelsdyrslag, 2012. 20 spørsmål og svar om pelsdyrnaeringen i Norge. Dokument sendt til pelsdyrutvalget/LMD våren 2014: saks/dok.nr: 2013/138015.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/div/20-spoersmaal-og-svar-om-pelsdyrnaeringen-i-norge.pdf>

20 Alle verdier basert på danske normtall for husdyrgjødsel fra 2008 og forutsetter gjødsellager på grusbunn: H.D. Poulsen (ed.): Normtal for husdyrgødning – 2008. Århus universitet.

<http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/normtal2008.pdf>

21 Jfr. Bekendtgørelse om pelsdyrfarme m.v., § 4 (BEK nr 1428 af 13/12/2006):

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=12957>

22 Jfr. Gjødselvereforskriftens § 19 og § 20: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-07-04-951#shareModal>

23 Et direkte resultat av at pelsdyrfjøret i hovedsak består av proteinrike biprodukter fra slakte- og fiskeindustrien.

24 H.D. Poulsen (ed.): Normtal for husdyrgødning –2014. Århus universitet.

http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/dokumenter_anis/Forskning/Normtal_2014_2.pdf

25 <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/vaxtnaring/spridagodselsmedel/spridagodselsmedelhelalandet.4.207049b811dd8a513dc80002742.html>

26 H.D. Poulsen (ed.): Normtal for husdyrgødning – 2008. Århus universitet.

<http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/normtal2008.pdf> ; Norske verdier beregnet ut fra gjødselvereforskriften.

dekar²⁷). Gjødelsvareforskriften er i skrivende stund under revisjon, og maksimumsgrensen for fosforspredning vil etter all sannsynlighet bli innstrammet for at Norge skal klare å imøtekomme miljømålsetningene i EUs vanddirektiv og den norske vannforskriften. Det kan gi et nytt generelt spredearealkrav på tilsvarende nivå som i Sverige (2,2 kg P/dekar). I Sverige kreves det at minkgjødelse spres ut over et 5 ganger så stort areal som det som kreves i Norge i dag.²⁸ For rev tilsier de siste danske tallene (2,33 kg P/tispe) 4,16 ganger så høye forforverdier som de offisielle norske verdiene (0,56 kg P/tispe).

Bakkelagring av pelsdyrgjødelse og altfor lave spredearealskrav for pelsdyrgjødelse er et alvorlig miljøproblem. Erosjon og partikkelbundet avrenning til vassdrag medfører redusert vannkvalitet og eutrofiering av ferskvann. Fosfor er den viktigste begrensende vekstfaktoren for alger i ferskvann. Situasjonen er kanskje spesielt alvorlig på Jæren, der husdyrtettheten generelt er særdeles høy.²⁹ Halvparten av norsk minkproduksjon foregår i dag på Jæren.³⁰ Fosfor er videre en begrenset ikke-fornybar ressurs som bare er tilgjengelig i et fåtall land (Marokko, Vest-Sahara og Kina), og reservene er blitt beregnet å kunne vare i 300-400 år med dagens forbruk.³¹ Den begrensede tilgangen understreker viktigheten av bærekraftig bruk av fosfor-ressursene. Overgjødning og bakkelagring av pelsdyrgjødelse betyr sløsing av ressurser. 42 % av fosforet i pelsdyrgjødsel går tapt til omgivelsene ved bakkelagring og årlig fjerning. Ved oppsamling i renner og lagring i kummer er fosfor-tapet under lagring minimalt.³²

3. En million kg nitrogen på avveie fra pelsdyrnæringen hvert år.

Nitrogen-tapet i form av ammoniakk-gass-fordampning (NH₃) i pelsdyrhold er langt høyere enn i øvrige husdyrhold. Selv i minkfarmer der gjødsla samles opp i renner og kummer fordampes hele 29,2 % av nitrogenet i gjødsla under lagring.³³ Tilsvarende tall for andre husdyrhold er ca. 13 % for slaktekylling, ca. 10% for slaktesvin- og smågrisproduksjon, og mellom 4-10 % for ulike former for melkeproduksjon.³⁴ Gjødelsvareforskriften setter pr. i dag krav til ammoniakkreduserende tiltak i svine og fjørfeproduksjonen, men ikke i pelsdyrproduksjonen.³⁵ I 2012 stod landbruket for 92 % av landets totale ammoniakk-gassutslipp.³⁶ Norge har ikke klart å nå ammoniakkutslippsreduksjonen vi har forpliktet oss til i Gøteborgprotokollen.³⁷

I Danmark er arealkravene til spredning basert på gjødsels nitrogeninnhold (14 kg N/dekar).³⁸ Det tas utgangspunkt i nitrogeninnhold *etter* at 29 % av nitrogenet i minkgjødsla har fordampet under lagring. Likevel settes det krav til et spredeareal som er 2,46 ganger større enn det eksisterende arealkravet i Norge.³⁹ Dette tilsier at norske spredearealkrav medfører betydelig overgjødning også når det gjelder nitrogen.

27 Jfr. Gjødelsvareforskriftens §24: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-07-04-951#shareModal>

28 <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/vaxtnaring/spridagodsmedel/spridagodsmedelhelalandet.4.207049b811dd8a513dc80002742.html>

29 Knutsen, H. og Magnussen, A.Z., 2011. Gjødelsvareforskriften er under revisjon – mulige konsekvenser for jordbruket i Rogaland. Nilf, Notat 2011-10. <http://www.nilf.no/publikasjoner/Notater/2011/n201110hele.pdf>

30 I følge statistikk basert på produksjonstilskuddsøknader (pt-900) fra Landbruksdirektoratet, hadde kommunene Hå, Klepp, Time, Sola og Sandnes 48,8 % av den norske minkproduksjonen (77.684 tisper) i 2014.

31 <http://forskning.no/naturressursforvaltning/2012/05/fosforkrise-i-anmarsj>

32 H.D. Poulsen (ed.): Normtal for husdyrgødning –2014. Århus universitet.

http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/dokumenter_anis/Forskning/Normtal_2014_2.pdf

33 Under forutsetning av gjødselsrenner med ukentlig fjerning. Med fast gjødelse i renne fordampes hele 50,6 %, men dette systemet er ut fra vår kjennskap til minknæringen ikke spesielt utbredt i Norge. Kilde: H.D. Poulsen (ed.): Normtal for husdyrgødning –2014. Århus universitet.

http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/dokumenter_anis/Forskning/Normtal_2014_2.pdf

34 Tallene for kylling og svin er valgt ut fra produksjonsformer som ligner mest mulig på norske forhold.

H.D. Poulsen (ed.): Normtal for husdyrgødning –2014. Århus universitet.

http://anis.au.dk/fileadmin/DJF/Anis/dokumenter_anis/Forskning/Normtal_2014_2.pdf , Se også:

<http://www.ecocouncil.dk/en/udgivelser/artikler/landbrug-og-vand/553-minkfarme-belaster-miljoet-voldsomt>

35 Jfr. Gjødelsvareforskriftens §19: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-07-04-951#shareModal>

36 Statistisk sentralbyrå, 2014. Jordbruk og miljø. Tilstand og utvikling 2013. Rapportar 2014/10.

http://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/168917?_ts=144dfd7b278

37 Statistisk sentralbyrå, 2014. Jordbruk og miljø. Tilstand og utvikling 2013. Rapportar 2014/10.

http://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/168917?_ts=144dfd7b278

38 Jfr. Husdyrgødningsbekendtgørelsens §31 (BEK nr 853 af 30/06/2014)

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=163763#Kap11>

39 Harmoniregelen i Danmark tillater 1,4 dyreenheter (DE) pr. hektar. 1DE=29 minktisper, noe som tilsvarer 100kg N. Antall tisper pr. DE justeres fortløpende i forhold til de årlige oppdateringene av gjødselsnormtallene.

Under forutsetning av at all norsk pelsdyrgjødsel lagres på bakken, bortsett fra 2/3 av minkgjødsla som samles i renner og lagres i kummer, kan man dermed regne ut at 956.000 kg nitrogen gikk tapt fra norske pelsdyrfarmer i 2014, noe som utgjør 58 % av all utskilt nitrogen fra dyrene.⁴⁰ Dette er samlet uønsket tap i form av bl.a. utvasking, avrenning og fordamping av ammoniakk og lystgass før gjødsla fjernes fra farmene og spres på jordbruksareal. Norge har ikke klart å nå nitrogenutslippsreduksjonen vi har forpliktet oss til gjennom Nordsjøavtalen.⁴¹

Biologisk aktivt nitrogen utgjør en alvorlig og sammensatt miljøbelastning både på lokalt og globalt nivå. Ammoniakkfordamping bidrar til forsuring av jord og vann, og avrenning av nitrater til kystnære områder (saltvann) med påfølgende algeoppblomstring og oksygenreduksjon. Nitrogen er den viktigste begrensende vekstfaktoren for alger i saltvann. I tillegg øker ammoniakk utslipp av lystgass (N₂O), en klimagass som er omtrent 300 ganger så potent som (CO₂). Bakkelaugring av gjødsel og overgjødsling som følge av for lave spredearealsnormer medfører utvasking og avrenning og ytterligere fordamping av ammoniakk og lystgass. Lystgass stod for 6 % av norske klimautslipp i 2012, og nitrogenholdig gjødsel i jordbruket bidrar med 71 % av utslippet av gassen.⁴² Tapet av nitrogen fra husdyrgjødsel medfører at mer nitrogen må tilføres jordbruket i form av kunstgjødsel, noe som betyr en stadig økning av tilgjengelig biologisk aktivt nitrogen både lokalt og globalt. Alternative bærekraftige bruksområder for de fleste råvarene som i dag brukes til pelsdyrfôr er blant annet naturgjødsel (PAP – Norsk Protein) og bioenergi (med biorest anvendelig som gjødsel/jordforbedring).

40 Utregningen tar utgangspunkt i antall pelsdyr i Landbruksdirektoratet p-900 statistikk for 2014 (172.737 minktisper og 48.432 revetisper), og offisielle danske nitrogentapsberegninger ved bakkelaugring (2008) og gjødselsoppsamling i renner og kumme (2014). <http://anis.au.dk/normtal/>

41 Jfr. Figur 11.6 i: Statistisk sentralbyrå, 2014. Jordbruk og miljø: Tilstand og utvikling 2013. Rapportar 2014/10. http://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/168917?_ts=144dfd7b278

42 Miljødirektoratet, 2014. Kunnskapsgrunnlag for lavutslippsutvikling. Rapport M229-2014.

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/2014/Oktober-2014/Kunnskapsgrunnlag-for-lavutslippsutvikling/>